15.5.2023

Eduskunnan lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Viite: Lakivaliokunnan lausuntopyyntö Keskusrikospoliisille (U 73/2022 - UJ 7/2023 vp)

Keskusrikospoliisin lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle

1 Toimeksiannosta

Lakivaliokunta on pyytänyt Keskusrikospoliisilta kirjallista asiantuntijalausuntoa U-jatkokirjeen (UJ 7/2023 vp) liitteenä olevasta perusmuistiosta (EU/508/2022-OM-16) eli valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi varojen takaisinhankinnasta ja menetetyksi tuomitsemisesta.

2 Keskusrikospoliisin arvio direktiiviluonnoksen vaikutuksista sekä ehdotukset tehostamistavoista

Keskusrikospoliisi pitää direktiiviluonnoksen yleisiä tavoitteita kannatettavina, eli rikoshyöty tulee kyetä poisottamaan entistä tehokkaammin rikoksentekijöiltä, erityisesti järjestäytyneen rikollisuuden toimijoilta. Koska rikollisuus on kansainvälistä, vastaavasti viranomaiset tarvitsevat rikosten estämiseksi, selvittämiseksi sekä tuomioiden täytäntöön panemiseksi kansallisten lakien lisäksi yhdenmukaisia ja tehokkaita kansainvälisiä säädöksiä.

Keskusrikospoliisin käsityksen mukaan direktiiviluonnoksesta ilmenee kokonaisuudessa komission pyrkimys tehostaa rikoshyödyn jäljittämistä ja poisottamista Euroopan unionissa panostamalla toimintojen rakenteisiin. Käytännössä tämä ilmenee ehdotuksena lisätä rikoshyödyn jäljittämiseen tarkoitettuja Asset Recovery Office eli ARO-toimistoja, kirjauksissa omaisuuden hallinnoinnista vastaavien Asset Management Office eli AMO-toimiston/toimistojen perustamiseksi sekä esimerkiksi uusien rekisterien perustamista koskevista vaatimuksista.

Perusmuistion sivuilla 8 – 9 todetaan, että komission arvion mukaan komission ehdotuksella on merkittäviä taloudellisia vaikutuksia jäsenvaltioille. Kustannusarvio jäsenvaltioille on yhteensä noin 30-40 miljoonaa euroa, josta noin puolet olisi kertaluonteisia ja puolet jatkuvia kulueriä. Komissio on kuitenkin arvioinut, että julkishallinnon kustannukset jäisivät pienemmiksi kuin varojen takaisinhankinnan tehostumisesta saatavat tulot. Suunniteltujen toimenpiteiden on arvioitu voivan noin kaksinkertaistaa takaisin hankitun rikollisen omaisuuden määrän, joka on nykyisin miljardi euroa vuodessa.

Keskusrikospoliisi suhtautuu varauksellisesti komission esittämiin toiminnan tehostumista koskeviin arvioihin ainakin Suomessa, ottaen huomioon sen, että kotimaassa rikoshyödyn jäljittämistä ja poisottamista on kehitetty pitkäjänteisesti jo 1990-luvun puolivälistä alkaen.

Keskusrikospoliisi kiinnittää huomiota siihen, että rakenteiden sijaan rikoshyödyn jäljittämisen ja poisottamisen kehittämisen painopisteen tulisi olla tehokkaammissa toimivaltuuksissa sekä yhdenmukaisissa ja kattavissa kansainvälisissä tiedonvaihtosäännöksissä, joihin ei valitettavasti ole kiinnitetty tarpeeksi huomiota direktiiviluonnoksessa.

3 Hallinnolliset sanktio- ja pakoteasiat sekä pakoterikokset

Perusmuistion sivulla 3 todetaan myönteiseksi muutokseksi poliisiyhteistyön osalta muun muassa Asset Recovery Office eli ARO-rikoshyödyn jäljitystoimistojen *pakoterikoksia* koskevan toimivallan poistaminen. Keskusrikospoliisin käsityksen mukaan perusmuistiossa tällä tarkoitettaneen pikemminkin yleisesti ARO-toimistojen toimivallan rajaamista hallinnollissa sanktio- ja pakoteasioissa, eikä niitä koskevien rikosten selvittämisessä. Tätä käsitystä puoltaa perusmuistion sivulla 5 olevat perustelut kohdassa:

> ”Varallisuuden takaisin hankinnasta vastaavien toimistojen (ARO-toimistot) uudet tehtävät *pakoterikosten* osalta
>
> ARO-toimistoille ehdotetut uudet *pakoterikoksia* koskevat tehtävät ovat työryhmätason keskusteluissa herättäneet runsaasti kritiikkiä ja kysymyksiä. Tätä koskevat säännökset päädyttiinkin poistamaan PJ:n tekstiehdotuksesta jo Tšekin puheenjohtajuuskaudella (1 artiklan 2 kohta, 4 artiklan 2 kohta, 5 artiklan 2 kohdan d alakohta ja 3–4 kohta, 28 artiklan 2 kohta ja 29 artiklan 2 kohta).
>
> Selvyyden vuoksi on syytä korostaa, että komission alkuperäisessäkään ehdotuksessa ei säädettäisi omaisuuden jäädyttämisestä unionin rajoittavien toimenpiteiden nojalla eikä myöskään tällaisen pakotteilla jäädytetyn omaisuuden menetetyksi tuomitsemisesta. Ehdotuksen sisältämät jäädyttämiseen ja menetetyksi tuomitsemiseen liittyvät toimenpiteet rajoittuisivat jatkossakin tilanteisiin, joissa omaisuus on peräisin rikollisesta toiminnasta (komission ehdotuksen johdanto-osan 6 kappale, ks. myös U-kirjelmän s. 10).”

Aikaisemmin asian U 73/2022 -kuulemiskierroksella Keskusrikospoliisi kiinnitti huomiota tuolloin direktiiviluonnokseen sisällytettyihin sanktio- ja pakoteasioihin. Lisäksi kiinnitettiin huomioita siihen, mitä rikkomisella tarkoitettaisiin eli edellytettäisiinkö asiassa varsinaista rikosepäilyä. Suomessa hallinnolliset pakoteasiat kuuluvat Ulkoministeriölle ja niiden täytäntöönpanosta vastaa Ulosottolaitos. Lisäksi Tulli suorittaa omaan toimialaansa kuuluvia pakoteasioiden valvontatehtäviä. Pakoteasioista on oma lainsäädäntönsä ja Ulosottolaitos tekee pakoteasioissa yhteistyötä esimerkiksi Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskuksen kanssa rahanpesun selvittelyä

koskevan erityislainsäädännön puitteissa. Poliisilla ei muutoin ole toimivaltaa pakoteasioissa, ellei kyseessä ole pakotteiden rikkomista koskeva rikos.

Keskusrikospoliisi kannattaa sitä, että Asset Recovery Office eli ARO-rikoshyödyn jäljitystoimistolle ei säädettäisi toimivaltuuksia hallinnollisiin sanktio- ja pakoteasioihin, mutta kun kyseessä ovat pakotteisiin liittyvät rikosasiat, tällöin ARO-toimistoilla kuuluu olla toimivaltaa perustehtävänsä mukaisesti.

4 Toimivaltuudet

Keskusrikospoliisi uudistaa asiassa aikaisemmin lausumansa näkemykset toimivaltuuksista (U 73/2022 vp):

> *"Direktiiviluonnoksessa* ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota toimiviin EU jäsenmaiden välisiin toimivaltuuksiin, vaikka rikoshyödyn jäljitystoimiston eli Asset Recovery Office -toimiston tai perustettavien useampien toimistojen tehtäväkenttää suunnitellaan laajennettavan merkittävästi. Tehokas kansainvälinen yhteistyö edellyttää, että direktiivissä tulisi erityisesti kiinnittää huomiota toimivaltuuksiin.
>
> Yhtenäisen ja kattavan kansainvälisen sääntelyn sijaan lähtökohtana toimivaltuuksien osalta on, että kukin jäsenvaltio tekee tarpeelliset lainsäädäntötoimenpiteet. Tätä voidaan pitää merkittävänä puutteena, sillä poliisin näkökulmasta toimivana pidetty rikoshyödyn jäljitystoimistoja koskeva nykyinen neuvoston päätös 2007/845/YOS ja käytännössä sitä koskevat kansalliset säädökset kumottaisiin. Tällöin kumoutuisi myös kyseessä olevassa neuvoston päätöksessä oleva normi rikoshyödyn jäljitystoimistojen eli ARO-toimistojen välisen tiedonvaihtopuitepäätöksen 2006/960/YOS soveltamisesta (Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisen tietojen ja tiedustelutietojen vaihdon yksinkertaistamisesta). Tämä olisi ongelmallista lisäksi myös suhteessa Tanskaan ja Irlantiin, sillä he eivät ole liittymässä nyt kyseessä olevaan direktiiviin. Lisäksi direktiiviehdotuksessa ei ole otettu huomioon lainkaan Islantia ja Norjaa, joissa on ARO-toimistot ja joiden kanssa jäsenvaltioiden ARO-toimistot tekevät nykyisin tiedonvaihtoa perustuen puitepäätökseen 2006/960/YOS (Islanti ja Norja eivät ole EU-jäsenvaltioita).
>
> Esimerkiksi nyt ehdotetulla direktiivillä säädettäisiin lisäksi myös konfiskaatiopuitepäätöksen 2005/212/YOS mukaisista tehtävistä rikoshyödyn jäljitys eli Asset Recovery Office -toimistoille. Käytännössä tämä tarkoittaisi myös lainvoimaisen konfiskaatiotuomioiden täytäntöönpanotehtävien siirtämistä ARO-toimisto(i)lle. Nykyisin EU:ssa ei kuitenkaan ole tiedonvaihdon instrumenttia, joka mahdollistaisi kansainvälistä rikoshyödyn jäljittämistä koskevan tiedonvaihdon konfiskaatiotuomion jälkeen.
>
> Direktiiviluonnoksessa käsitellään tehokasta konfiskaatiota ja täytäntöönpanoa lainvoimaisen tuomion jälkeen. Merkillepantavaa on, että

kyseisessä artiklassa toimenpiteet jätetään kunkin jäsenvaltion toteutettavaksi ilman yhtenäistä EU-sääntelykehystä."

Keskusrikospoliisi katsoo, että direktiiviluonnoksesta puuttuu selkeä ja yhtenäinen tiedonvaihtoperusta. Se on merkittävä puute ottaen huomioon, että EU:ssa ja Suomessa on viimevuosina korostettu henkilötietojen käsittelyn tiukkoja vaatimuksia.

5 Tiliotetiedot ja tietojen hyödyntäminen näyttönä

Keskusrikospoliisi painottaa syyskuussa 2022 lakivaliokunnalle ja hallintovaliokunnalle toimivaltuuksista lausumiansa näkemyksiä (U 73/2022 vp):

"Artiklassa 6 säädettäisiin minimitiedoista, joihin Asset Recovery Office -toimistoilla tulisi olla pääsy

Vaikka U-kirjelmän mukaisesti direktiiviehdotuksen taustalla on muun muassa EU:n järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa koskeva strategia, jonka yhtenä painopisteenä on voittojen poistaminen "seuraa rahaa"-periaatteen mukaisesti, tästä huolimatta tätä tavoitetta ei edistetä direktiiviluonnoksessa millään tavalla. Esimerkiksi artiklan 6 mukaisessa tiedonsaantia koskevassa listauksessa ei ole mainittu pankkitilien saldo- tai tapahtumatietoja, vaikka listalla mainitaan esimerkiksi pääosin ehdottomasti salassa pidettävät sosiaaliturvarekisterin tiedot. Tehokas rikoshyödyn jäljittäminen edellyttäisi, että rikoshyödyn jäljittämiseen erikoistuneilla ARO-toimistoilla tulisi olla nopea ja mahdollisuuksien mukaan välitön pääsy kaikenlaista omaisuutta koskevaan tietoon. Tehokkaan rikoshyödyn jäljittämisen näkökulmasta artiklan 6 sisältö on laimea.

On suuri puute, että direktiivissä ei strategioiden tavoitteista huolimatta kiinnitetä mitään huomiota ARO-toimistojen toimivaltaan tilitapahtumien ja saldotietojen saamiseksi. Asia on merkityksellinen koska tilivarat ovat todella nopeasti liikuteltavia ja siten myös jäljityskeinojen on olisi oltava nopeita. EU:ssa kehitettyä pankkitilirekisteriä ei voida pitää riittävänä, sillä pelkkä jäsenvaltion toimittama tieto mahdollisesta pankkitilin olemassaolosta ei turvaa riittävän nopeita toimenpiteitä, koska tilitiedot joudutaan pääsääntöisesti hankkimaan eri kanavan kautta hitaammalla instrumentilla eli tutkintamääräyksellä (European Investigation Order).

Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että ARO-toimiston tai toimistojen tehtäviä hoitavalle viranomaiselle säädetään tehokkaat ja tarpeelliset tiedonvaihto- ja toimivaltuussäännökset. Tätä puoltaa myös perusmuistion sivulla 2 oleva valtioneuvoston aikaisempi kirjaus:

"Valtioneuvosto pitää kannatettavana komission tavoitetta saattaa ajan tasalle ja modernisoida lainvalvonta- ja oikeusviranomaisten rajat ylittävää yhteistyötä ja tiedonvaihtoa koskevaa EU-tason sääntelyä. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että varallisuuden takaisinhankinnasta vastaavilla toimistoilla (jatkossa myös ARO-toimisto) on riittävät toimivaltuudet tehtäviensä tehokkaaksi hoitamiseksi. Tämä koskee muun muassa

> toimistojen pääsyä erityisesti välttämättömiin omaisuutta koskeviin tietoihin ja näiden tietojen vaihtamista."

Toisin kuin monet muut EU-jäsenmaat, Suomen ARO-toimisto voi hankkia ja toimittaa tiliotetietoja toisille ARO-toimistoille, mutta vastavuoroisuusperiaatteen vastaisesti emme pääsääntöisesti saa vastaavia tietoja.

Tiedonhankinta perustuu nykyisin puitepäätökseen 2006/960/YOS (Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisen tietojen ja tiedustelutietojen vaihdon yksinkertaistamisesta). Direktiiviluonnoksen mukaisesti rikoshyödyn jäljitystoimistoja koskeva nykyinen neuvoston päätös 2007/845/YOS ja käytännössä sitä koskevat kansalliset säädökset kumottaisiin. Tällöin kumoutuisi myös kyseessä olevassa neuvoston päätöksessä oleva normi rikoshyödyn jäljitystoimistojen eli ARO-toimistojen välinen tiedonvaihtopuitepäätös 2006/960/YOS.

Direktiiviä koskevissa neuvotteluissa Suomea edustaa Oikeusministeriö. Oikeusministeriön näkemykset jäsenmaiden ARO-toimistojen tiedonsaantioikeuksista tilitapahtumatietojen hankkimiseksi poikkeavat poliisihallinnon yhdenmukaisesti esittämistä tarpeista. Direktiiviluonnoksen perusteella EU-jäsenmaihin oltaisiin luomassa ARO-rikoshyödyn jäljitystoimistoja, joilla ei ole tiedonsaantioikeutta rikoshyödyn jäljittämisessä yleisimpään ja siten tärkeimpään tietoon eli tilivaroihin.

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan Suomen kannassa tulisi painottaa yhteneväisiä toimivaltuussäännöksiä, kuten ARO-toimistojen tiedonsaantioikeuden ulottamista tiliotetietoihin.

6 ARO ja AMO -toimistot

Direktiiviluonnoksen sisältämät ehdotukset ARO-toimisto(i)sta ja omaisuuden hallinnoinnista AMO-toimisto(i)sta edellyttäisivät Suomessa huomattavan määrän lainsäädäntötoimia eri lakeihin.

ARO-toimiston/ toimistojen tehtävistä Keskusrikospoliisi on aikaisemmin todennut (U 73/2022 vp):

> Nykyisin Suomessa on yksi Keskusrikospoliisiin sijoitettu rikoshyödyn jäljittämiseen keskittyvä ARO-toimisto. Suomessa rikoshyödyn jäljitystoimenpiteistä vastaa esitutkintavaiheessa rikoslajineutraalisti esitutkintaa suorittava taho (ETL 1:2). ARO-toimisto on erikoistunut palvelemaan kansallisia yksiköitä konsultoimalla, kääntämällä sekä välittämällä kansainvälisiä rikoshyödyn jäljityspyyntöjä. Jäsenmaista saapuvissa tiedusteluissa ARO-toimisto suorittaa rikoshyödyn jäljitystoimenpiteitä Suomessa. Tämän mukaisesti ARO-toimistoilla on edellä kuvatun mukaisesti merkittävä rooli saapuvissa ja lähtevissä EU-rikoshyödyn jäljitystehtävissä.
>
> Direktiiviehdotus asettaisi toiminnalle useita vaatimuksia: miten eri viranomaisten toiminta järjestettäisiin, montako ARO-toimistoa tulisi olla

ottaen huomioon, että poliisi suorittaa rikoshyödyn jäljittämistä esitutkintavaiheessa, mutta lainvoimaisen tuomion jälkeiset toimenpiteet kuuluvat nykyisin Oikeusministeriölle ja syyttäjät vastaavat EU-alueella omaisuuden jäädytyksistä.

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan direktiiviä koskevissa neuvotteluissa tulee varmistaa, että direktiivi mahdollistaa kansainväliset toimenpiteet rikoslajineutraalisti myös muissa, kuin merkittävän hyödyn tilanteissa. Toiminnan resurssoinnin näkökulmasta huomiota tulee kiinnittää myös alkuperäisen ehdotuksen vaatimukseen siitä, että toimenpiteet olisi aina aloitettava välittömästi. Järjestelmällinen rikoshyödyn jäljittäminen ja poisottaminen on Suomessa jo nykyisin sisäänrakennettu kaikkiin esitutkintoihin, sillä rikoshyöty ja vahingonkorvausasiat tulee ottaa huomioon selvitettäessä rikoksia esitutkinalain 1:2 mukaisesti. Toiminnan kattavuus ja tehokkuus huomioon ottaen Keskusrikospoliisi ei kannata ajatusta siitä, että rikoshyötytoimenpiteet velvoitettaisiin siirtämään ja ulkoistamaan yksinomaan ARO-toimistoille, kuten joissakin EU-jäsenmaissa toiminta on järjestetty.

Perusmuistion sivulla 3 ehdotetaan, että valtioneuvosto suhtautuisi varauksellisesti ARO-toimistojen toimivallan laajentamiseen tuomion jälkeiseen vaiheeseen. ”Ehdotettu ARO-toimistojen toimivalan laajentaminen taas saattaisi vaikuttaa viranomaisten vakiintuneeseen toimivallanjakoon Suomessa.” Keskusrikospoliisi kannattaa lainvoimaisten tuomioiden rikoshyödyn täytäntöönpanotoimenpiteiden tehostamista. Nykyisin Euroopan unionissa ei ole yhtenäistä tiedonvaihtokanavaa ja instrumenttia rikoshyödyn poisottamiseksi lainvoimaisten tuomioiden jälkeen. Valitettavasti direktiivi ei jatkossakaan tarjoaisi yhdenmukaista tiedonvaihtoperustaa tälle toiminnalle. Tehostamistarvetta puoltaa esimerkiksi Valtakunnansyyttäjänviraston 28.1.2019 julkaisema harmaan talouden torjunnan poikkihallinnollisen alatyöryhmän loppuraportti (Dnro 24/62/17): Rikoshyötyyn liittyvien täytäntöönpanotoimenpiteiden tehostaminen lainvoimaisen rikostuomion jälkeen – erityisesti kansainvälisissä asioissa. Työryhmän havaitsemissa puutteissa ja kehittämisehdotuksissa todetaan:

”Euroopan unionissa ja muuten kansainvälisesti uusista rikosoikeuden alaan kuuluvista sopimuksista ja muista instrumenteista neuvoteltaessa tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten voidaan laajentaa tiedonvaihtoa eri valtioiden viranomaisten välillä. Erityisesti tiedonvaihto tulisi mahdollistaa lainvoimaisen tuomion jälkeisessä rikoshyödyn jäljittämisessä ja poisottamisessa.”

”Euroopan oikeudellisen verkoston täysistunnossa marraskuussa 2018 keskusteltiin myös tässä asiakirjassa käsitellystä ongelmasta. Useat oikeusviranomaiset olivat joutuneet kohtaamaan vaikeuden tai mahdottomuuden pyytää varojen jäädyttämistä lainvoimaisen tuomion jälkeen. Yhtenä ratkaisuna ehdotettiin uuden EU-instrumentin kehittämistä tai olemassa olevan EU-instrumentin (lähinnä juuri hyväksytty jäädyttämis- ja konfiskaatioasetus ((EU) 2018/1805) täydentämistä siten, että se velvoittaisi täytäntöönpanvaltion pyynnöstä ryhtymään jäädyttämistoimiin myös

lainvoimaista päätöstä täytäntöönpantaessa. Kansalliset lait tulisi tämän jälkeen korjata vastaamaan mahdollisen EU-instrumentin sääntelyä."

"Myös kansainvälisen tiedonvaihdon edellytykset tulisi turvata. Nykyisin esim. Asset Recovery Office -toimiston toimivaltuudet riittävät rikoshyödyn jäljittämiseen silloin, kun kyse on rikosten ennalta estämisestä ja selvittämisestä (EU-maat sekä Norja ja Islanti). Lainvoimaisen tuomion jälkeen kansainvälinen rikoshyödyn jäljittäminen tätä kanavaa käyttäen ei ole mahdollista."

AMO-toimisto(i)sta

Suomessa rikoshyötyä turvataan pakkokeinolain mukaisesti takavarikolla tai kun kyseessä on muu kuin tietty rikokseen kytkeytyvä omaisuus, arvomääräisesti vakuustakavarikolla vastaajan muusta omaisuudesta. Takavarikoiden täytäntöönpanosta vastaa poliisi, kun taas vakuustakavarikoiden täytäntöönpanotoimenpiteet suorittaa Ulosottolaitos. Aikaisemmin Suomessa on poikkihallinnollisessa työryhmätyöskentelyssä käyty keskustelua siitä, tulisiko rikoshyötyomaisuuden hallinnointi keskittää yhdelle viranomaiselle. Tuolloin ehdotus ei saanut kannatusta ja toisaalta tämänkaltaisesta keskittämisestä olisi mahdollista päättää kansallisesti. Keskusrikospoliisi on aikaisemmin asiaa koskevassa kuulemisessa todennut (U 73/2022 vp):

"Suomessa omaisuuden hallinnoinnista on säädetty ulosottokaaressa, pakkokeinolaissa ja laissa sakon täytäntöönpanosta. Ottaen huomioon nykysäädökset ja vaikka lainsäädäntöä jo esitutkinnan aikaisen omaisuuden realisoimiseksi tehostettaisiin, Keskusrikospoliisin käsityksen mukaan pelkkien omaisuuden hoitamiseen keskittyvien Asset Management Office -toimistojen perustaminen ei tulisi vaikuttamaan kustannustehokkaasti Suomessa rikoshyötytulosten paranemiseen. Rikoshyödyn määrän kasvu edellyttäisi menettämisseuraamuksia koskevan lainsäädännön uudistamista laajentamalla mahdollisuuksia selittämättömän omaisuuden poisottamiseksi sekä mahdollistamalla rahanpesun kohteen arvomääräinen turvaaminen."

Direktiiviluonnoksessa on ehdotettu omaisuuden hallinnointiin keskittyvän AMO-toimiston perustamista. U-jatkokirjeen perusmuistion sivulla 4 todetaan: "Jäsenvaltioiden selvä enemmistö on kuitenkin suhtautunut hyväksyvästi varallisuudenhoitotoimistoja koskeviin säännöksiin, jotka olivat U-kirjelmästäkin ilmenevästi jo komission ehdotuksessa varsin joustavia. PJ:n ehdotuksessa on entisestään selvennetty sitä, että artikla ei velvoittaisi perustamaan uutta viranomaista, vaan varallisuudenhoitotoimiston tehtävät voitaisiin jakaa yhden tai useamman olemassa olevan viranomaisen kesken." Perusmuistion sivulla 3 todetaan, että myönteistä on esimerkiksi varojen hallinnointia koskevien 19 ja 20 artiklojen muuttaminen joiltain osin yleisemmiksi tai muuten jäsenvaltioiden kannalta joustavammiksi. Lisäksi perusmuistion sivulla 7 todetaan, että puheenjohtaja on neuvotteluissa selventänyt, että jäsenvaltioille jää kansallista liikkumavaraa velvoitteen täytäntöönpanossa.

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan Suomessa pakkokeinoin turvatusta omaisuudesta huolehditaan jo nykyisin hyvin, jonka vuoksi huolellisen hallinnoinnin näkökulmasta uudenlaisen varallisuudenhoitotoimiston perustamiselle ei ole tarvetta.

7 Lyhytaikainen jäädyttäminen

Direktiiviluonnoksen artikla 11 sisältää ehdotuksen siitä, että omaisuuden jäljitystoimiston tai jäljitystoimistojen ARO-tehtäviä hoitavalle viranomaiselle annettaisiin kiireellisiä jäädyttämisvaltuuksia. Keskusrikospoliisin jo aikaisemmin esittämän mukaisesti lähtökohtana tulee olla, että omaisuus turvataan tehokkaasti ja suoraan kyseistä tarkoitusta varten jo aikaisemmin säädetyillä kansainvälisillä instrumenteilla. Suomessa jäädyttäminen kyetään hoitamaan ripeästi, mutta jos yleisesti tarvetta ilmenee, tällöin tulisi kehittää turvaamista varten jo olemassa olevia ja nimenomaan tarkoitettuja instrumentteja. Direktiiviluonnoksen sisältämät uudet kiireelliset toimivaltuudet ovat omiaan monimutkaistamaan toimintaa ottaen huomioon tarve turvata epäillyn oikeussuojakeinot kaikissa eri vaiheissa.

Omaisuuden turvaamismenetelmiä kehitettäessä on otettava huomioon myös lisääntyneet kuluriskit viranomaisille. Esimerkiksi Korkeimman oikeuden ratkaisun 2022:75 mukaan vakuustakavarikon osoittautuessa tarpeettomaksi, viranomaisilla on pakkokeinolain 6 luvun 11 §:n mukaisesti oikeudenkäymiskaaren 7 luvun 11 §:ssä säädetty tuottamuksesta riippumaton ankara vastuu vahingosta ja asiassa aiheutuneista kuluista. Keskusrikospoliisin mukaan tämänkaltaisista velvoitteista tulee säätää selkeästi laissa.

8 Laajennettu hyödyn menettäminen, ei rikostuomioon perustuvan sekä selittämättömän omaisuuden konfiskaatio

Artiklassa 14 säädettäisiin laajennetusta hyödyn menettämisestä, joka on osoittautunut hyödylliseksi jo nykylainsäädännössä. Komissio on esittänyt laajennetun hyödyn soveltamisalan laajentamista. Artiklassa 15 säädettäisiin ei rikostuomioon perustuvasta konfiskaatiosta, jota puoltaisi ainakin kansalliset tehostamistarpeet tuntemattomaksi tai tavoittamattomiin jäävien epäiltyjen konfiskaation mahdollistamiseksi. Nykyisin ongelmallista on rikosasian tai pelkän menettämisseuraamusasian käsittelyn järjestäminen, sillä menettämisseuraamusasiankin vastaaja on Suomen lainsäädännön mukaan pystyttävä haastamaan tuomioistuinkäsittelyyn henkilökohtaisesti. Artiklassa 16 säädettäisiin selittämättömän omaisuuden konfiskoinnista.

Artiklojen yksityiskohtaiset eroavaisuudet eivät ilmene direktiiviluonnoksesta, mutta vaikuttaa siltä, että laajennetun hyödyn tapauksissa eli artiklan 14 tilanteissa käsillä tulee olla liipaisinrikos, kun taas artiklan 16 mukaisessa selittämättömän omaisuuden konfiskoinnissa tällaista eririkosta ei vaadita.

Keskusrikospoliisi kannattaa 14 – 16 artikloissa esitettyjä tehostamistarpeita ja kiinnittää huomiota siihen, että säännösten soveltamiskynnyksiä ei tule nostaa liian korkealle. Rikoshyödyn poisottamista tehostaisi se, että viranomaisten ei aina tarvitsisi aukottomasti osoittaa mistä tietystä rikoksesta selittämätön omaisuus on peräisin. Esimerkiksi jo nykyisin Suomen rikoslaissa laajennetun hyödyn menettämisessä on voimassa ns. käännetty todistustaakka omaisuuden alkuperän suhteen.

Direktiiviluonnoksen ehdotuksen tärkeyttä puoltaa se, että suunnitelmallisten, monimutkaisten sekä kansainvälisten rikosten tekotapojen vuoksi on yhä useammin vaikeaa tai jopa mahdotonta osoittaa, mistä tietystä rikoksesta rikoshyöty on peräisin.

9 Jäädytettyä ja konfiskoitua omaisuutta koskeva rekisteri

Artiklassa 26 esitetään keskitettyjen jäädytettyä ja menetetyksi tuomittua omaisuutta koskevien rekisterien perustamisesta. Suomessa eri viranomaisten rekisterit eivät keskustele keskenään ja eri viranomaisilla ei ole pääsyä toistensa rekistereihin. Ottaen huomioon Suomessa viranomaisten tehtävien jakautuminen, yhtenäisen rekisterin perustaminen voisi olla teknisesti sekä juridisesti haastavaa ja kallista. Koska Suomessa toimivaltaiset viranomaiset kirjaavat kyseiset tiedot omiin tietojärjestelmiinsä ja vastaavat pakkokeinoin turvatun omaisuuden säilyttämisestä, niin Keskusrikospoliisi ei näe tarvetta pakkokeinoin turvattua tai konfiskoitua omaisuutta koskevan yhtenäisen kansallisen tai kansainvälisen rekisterin perustamiselle. Tätä puoltaa myös valtioneuvoston aikaisempi varauksellinen suhtautuminen yhteiseen rekisteriin sekä neuvotteluissa jäsenvaltioiden esittämät varaukselliset kannanotot asiassa.

Keskusrikospoliisi korostaa, että muuten poliisilla tulisi olla laajat ja kattavat oikeudet viranomaisten väliseen tiedonvaihtoon tehtävien suorittamiseksi.

10 Tiedonvaihdon aikarajat

Keskusrikospoliisi pitää hyvänä sitä, että direktiiviluonnoksen tiedonvaihdon alun perin hyvin tiukkoja aikarajoja koskevissa kirjauksissa on palattu lähelle nykylainsäädännössä edellytettyä tilannetta. Viimeisimpiä kirjauksia voidaan pitää realistisena myös käytännön toimenpiteiden näkökulmasta.

11 Resurssit ja oikeussuojakeinot

Artiklan 26 mukaan jäsenvaltioiden tulisi varmistaa, että esitetyillä omaisuuden jäljitystoimistoilla eli ARO-toimistoilla sekä omaisuuden hallinnointitoimistoilla eli AMO-toimistoilla on riittävät resurssit. Tässä vaiheessa ei ole mahdollista ottaa kantaa yksityiskohtaisempiin resurssivaikutuksiin, sillä se edellyttäisi tietoa kansallisesta toimintojen järjestelyistä, viranomaisista ja heidän toimivaltuuksistaan. Direktiiviluonnoksessa asetetut tavoitteet

antavat aiheen olettaa toimintojen kehittämisen edellyttävän huomattavaa lisäresursointia myös Keskusrikospoliisissa.

Keskusrikospoliisi kannattaa sitä, että toimivaltuuksien vastapainoksi kohdehenkilöille säädetään riittävistä oikeussuojakeinoista.

Keskusrikospoliisin päällikkö
Poliisineuvos Robin Lardot

Rikoskomisario
Valtakunnallinen rikoshyötykoordinaattori
Suomen Asset Recovery Office -toimiston esimies Kai Lakio